

BIOLOGIYA FANINI O'QITISHDA O'QUVCHILARDA ATROF- MUHIT VA BIOXILMAXILLIKNI ASRASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

N.B. Axmedova

*Jizzax viloyat Pedagogik mahorat markazi
Metodik xizmat ko'rsatish bo'limi biologiya
fani metodisti.*

K.T.Madumarova

*Jizzax viloyati Arnasoy tumani Maktabgacha
va maktab ta'limi bo'limiga qarashli 7-sonli
umumta'lim maktabi biologiya fani
o'qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida biologiya fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarda ekologik ongni shakllantirish, atrof-muhit va bioxilmaxillikni asrashga doir ko'nikmalarni rivojlantirish masalalari yoritilgan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan ilgari surilgan ekologik siyosat va ta'limda bu yo'nalishda olib borilayotgan islohotlar asosida darslik mazmuni, maxsus muhofaza etiladigan hududlar, O'zbekiston Qizil kitobiga kiritilgan turlar haqida o'quvchilarda tushuncha shakllantirish yo'llari bayon etilgan.

Kalit so'zlar: bioxilmaxillik, ekologik ta'lim, atrof-muhit, biologiya fani, muhofaza, Qizil kitob, barqaror rivojlanish.

Аннотация. В данной статье освещаются вопросы формирования экологического сознания и навыков охраны окружающей среды и биологического разнообразия у учащихся в процессе преподавания биологии в общеобразовательных школах. На основе экологической политики Президента Республики Узбекистан и реформ в сфере образования рассматриваются содержание учебников, информация о особо охраняемых природных территориях и включённых в Красную книгу Узбекистана видах растений и животных.

Ключевые слова: биологическое разнообразие, экологическое образование, окружающая среда, предмет биологии, охрана природы, Красная книга, устойчивое развитие.

Abstract. This article discusses the development of students' environmental awareness and skills in preserving biodiversity and the environment through the teaching of biology in general education schools. Based on the environmental policy of the President of the Republic of Uzbekistan and ongoing educational reforms, the article explores textbook content, protected natural areas, and species listed in Uzbekistan's Red Book as means of enhancing ecological literacy among students.

Keywords: biodiversity, environmental education, environment, biology subject, conservation, Red Book, sustainable development.

Bioxilma-xillikni kelajak avlodlar va barqaror rivojlanish uchun saqlash, inson hayotining tabiat bilan uyg'unligini ta'minlash-bizning umumiy maqsadimiz.

Sh.Mirziyoyev

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 31-maydagi "Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasini transformatsiya qilish va vakolatli davlat organi faoliyatini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-81-son farmon ijrosini taminlash maqsadida yurtimizda ham bu borada bir qancha ishlar amalga oshirilmoqda. 2025-yilni **"Atrof-muhitni asrash va "yashil" iqtisodiyot yili"** deb nomlashi ham bejizga emas.

Atrof-muhit va bioxilmaxillikni asrash – bu insoniyatning jahon tabiatiga bo'lgan mas'uliyatini anglash va uning himoyasiga harakat qilishni anglatadi. Bioxilmaxillik — bu turli biologik turlar va ekosistemalarning xilma-xilligi, ya'ni yer yuzidagi hayvonlar, o'simliklar, mikroorganizmlar va boshqa jonivorlarga tegishli barcha tur va jamiyatlar. Atrof-muhitni asrash esa inson faoliyati tomonidan uni ifloslanishdan, buzilishdan va iste'mol qilishdan himoya qilishga qaratilgan choralari bo'lib, quyidagi asosiy yo'nalishlarda harakat qilish mumkin:

Tabiiy resurslarni oqilona va barqaror ishlatish:

- Suv, yer va energiya resurslaridan tejamkor foydalanish.
- Qayta tiklanadigan energiya manbalaridan foydalanish (masalan, quyosh va shamol energiyasi).

Bioxilmaxillikni saqlash:

- O'simliklar va hayvonlar turlarini yo'qolib ketishdan himoya qilish.
- Milliy bog'lar va tabiiy rezervatlar tashkil etish.
- Tabiiy yashash muhitlarini (o'rmonlar, dengizlar) saqlash va tiklash.

Atrof-muhitni ifloslanishdan himoya qilish:

- Plastik va boshqa chiqindilarning atrof-muhitga zararli ta'sirini kamaytirish.
- Qayta ishlashni rivojlantirish va chiqindilarni kamaytirish.
- Kimyoviy moddalar va pestitsidlar ishlatishdan ehtiyotkorlik bilan foydalanish.

Ekologik ta'lim va ongli iste'mol:

- Atrof-muhitni asrash va bioxilmaxillikni saqlashning ahamiyati haqida jamiyatni o'qitish.

-Iste'molchilarni ekologik toza mahsulotlarni tanlashga undash.

Iqlim o'zgarishi bilan kurashish:

- Iqlim o'zgarishiga qarshi kurashish uchun global darajada qarorlar qabul qilish.

-Karbon chiqindilarini kamaytirish, avtonom transport vositalarini va qayta tiklanadigan energiya manbalarini kengaytirish.

O'rta ta'lim muassasalarining 11-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quvchilari uchun Biologiya fani darsligida ham keltirilgan "O'simlik va hayvonot olamini muhofaza qilish" mavzusi orqali o'quvchilarga tabiatdagi tirik organizmlar va ular tarqalgan muhit, anorganik tarkibiy qismlarning butun majmuini muhofaza qilish haqida tushuncha berish zaruriyati, ya'ni tabiatni muhofaza qilish ishiga uyg'unlikda yondashish lozimligini O'zbekiston Qizil kitobiga kiritilgan o'simlik va hayvonot olami haqida batafsil ma'lumotlar orqali tushuntirilgan. Hamda maxsus muhofaza etiladigan tabiiy hududlar haqida ham batafsil ma'lumotlar berilib, o'quvchilarga sayyoramiz o'simlik va hayvonot olamini, shuningdek, u bilan bog'liq biosferaning tarkibiy qismlarini yanada to'la-to'kis saqlash uchun dunyoning turli mamlakatlarida alohida muhofaza qilinadigan tabiiy hududlar – qo'riqxonalar, buyurtma qo'riqxona-zakazniklar, milliy bog'lar tashkil etilganligi to'liq yoritib berilgan.

Bioxilmaxillikni asrash, shuningdek, insoniyatning kelajakdagi farovonligi va sog'lig'i uchun ham juda muhim. Atrof-muhitning barqarorligi va bioxilmaxillikning saqlanishi, insonlar uchun toza havo, suv va oziq-ovqat manbalarining mavjudligini ta'minlaydi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 31.05.2023 yildagi PF-81-son. <https://lex.uz/docs/-6479180>.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Bir bo'lsak-yagona Xalqmiz, birlashsak-Vatanmiz" 8. "O'zbekiston"-2024y. 344 b.
3. A. G'afurov, A. Abdukarimov, J. Tolipova, va boshqalar. "Biologiya" O'rta ta'lim muassasalarining 11-sinfi va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarining o'quvchilari uchun darslik. 1-nashr «Sharq» Toshkent – 2018. 240 bet.
6. <https://chatgpt.com/>